

Peru Erroteta

Luis Roca Jusmet: «Esquerra i nacionalisme són incompatibles»

elTRIANGLE, 25 gener 2020.

Filòsof. Imparteix classes de filosofia en un institut d'ensenyament mitjà. Escriu i té publicats dos llibres: *Redes y obstáculos* i *Ejercicios espirituales para materialistas*. Col·labora en diverses publicacions, participa en ASEC-ASIC i milita al PSC.

Nacionalisme i esquerra. Oli i aigua?

El millor que té el projecte de l'esquerra (a partir de les seves tradicions: socialisme, anarquisme, comunisme), també ambigu, heterodox..., és el seu sentit del que és col·lectiu, del que és de tots, com la universalitat dels drets, herència de la Revolució francesa, que encara no s'ha superat. L'esquerra també ha d'incloure el que és singular i propi de cadascú, però des de la ciutadania. El nacionalisme, per contra, va al que és grupal i al particularisme. El nacionalisme nega allò individual. Ho dilueix en la idea de nació, que sempre comporta una mica d'etnicisme. És el nosaltres contra ells...

Com s'explica que l'esquerra, tal com posa de manifest la història, deriva, s'imbrica o es contamina, en ocasions, amb el nacionalisme?

Spinoza diu que hem de partir del fet que les persones, tant els governants com els ciutadans, ens movem per les passions i no per la raó, cosa de gran interès per a la teoria política. El triomf, diguem-ne, dels nacionalismes sobre l'internacionalisme en la Primera Guerra Mundial ho il·lustra en part, encara que hi ha qui relativitza la qüestió fent valer que les posicions eren ambivalents. Inicialment, els socialistes de França i Alemanya i els sindicats van dir que votarien contra la guerra, que es mobilitzarien contra els crèdits de guerra, però van acabar fent el contrari. Potser hi va haver algun problema de coordinació entre les delegacions, que no van aconseguir posar-se d'acord. I, sens dubte, hi va haver molta pressió social, per mimetisme i per les passions identitàries.

I el nacionalisme català és company de viatge de l'esquerra, o viceversa?

Tant el PSUC com el PSC vénen en alguna mesura de grups catalanistes. L'extrema esquerra durant el franquisme intentava anar sempre una mica més enllà del PSUC, també en la qüestió nacional. Maoistes i trotskistes, que es van nodrir d'escissions d'ETA, van trencar amb aquesta per l'esquerra, però una mica de nacionalisme sempre queda. També s'ha de tenir en compte que la identificació del franquisme amb l'espanyolisme ha contribuït a caure en l'error conceptual molt greu que si calia escollir entre els nacionalismes català o basc ("oprimit") i l'espanyol, no es dubtava a fer-ho pels primers. El PSUC, que era el partit clarament majoritari, sobretot a través de CCOO, va fer una bona feina entre els treballadors perquè s'entengués la reivindicació de l'Estatut i la cooficialitat del català. Però la seva direcció, d'extracció petitburguesa i més vinculada a un sentiment catalanista, no era el mateix que la seva base obrera. Va anar claudicant progressivament davant la pressió del pujolisme. El que està passant ara, en contra del que diu l'esquerra, no és conseqüència de l'immobilisme del PP, sinó del pujolisme i de la falta d'alternatives a

aquest.

De tota manera, sembla que, en general, l'esquerra de Catalunya i també d'Espanya han considerat, en el millor dels casos, el nacionalisme com una cosa menor, subsidiària, una qüestió democràtica pendent... I no el problema, en singular.

El que hi ha darrere d'això és fòbia contra la dreta i sobretot contra el PP. Cosa que fa que tota la resta estigui bé. Per això hi ha sectors de l'esquerra que continuen plantejant que el principal responsable del que passa a Catalunya és el PP. Confonen el que és la defensa de l'Estat de dret contra els nacionalismes, que són identitaris, i només s'atenen al seu propi relat. No estem davant d'un nacionalisme perifèric oprimat contra un nacionalisme espanyol, sinó d'un Estat de dret davant d'uns nacionalismes identitaris que reivindiquen una sobirania sobre la base d'aquesta entitat.

En qualsevol cas, ¿no crida l'atenció que, a hores d'ara, hi hagi una esquerra que no és capaç d'identificar el problema nacionalista com el problema principal, que embolcalla, se superposa i menysté tots els altres?

A l'últim congrés del PSC, al qual vaig assistir, vaig sentir més que mai la paraula Espanya, cosa que no està malament. L'esquerra ha d'entendre que el seu adversari principal és el nacionalisme. Però tenim, per exemple, Coscubiela, que el 7 de setembre va fer un discurs contundent contra el nacionalisme al Parlament, i l'endemà surt per televisió deixant ben clar que l'enemic principal és el PP. No som capaços de sostenir el discurs, en part per por de desmarcar-nos de la nostra pròpia herència.

Quin pes hi tenen en tot això les emocions, els afectes, les creences...? Potser l'esquerra, que farda de racionalisme, està vacunada contra això?

Les emocions estan lligades a idees. I el que li falta a l'esquerra és justament plantejar idees lligades a sentiments. Li costa entrar en aquesta batalla i prefereix a apel·lar a la raó, moltes vegades com a pretext, per no contraposar el sentiment català o basc al de ser espanyol. Sense entendre que la cosa va per altres rumbos. També hi ha el sentiment internacionalista, humanitari, d'identitat amb la naturalesa... Els sentiments de pertinença, en termes relatius, no tenen res de negatiu. Som moltes coses, no una de sola. L'esquerra no ha sabut vincular la idea d'Espanya a un projecte progressista. El mateix terme "Estat", que utilitzen els nacionalistes, és pervers. L'Estat, en principi, no crea cap sentiment. En l'imaginari, "Catalunya", es pot associar a un sentiment de pertinença, cosa que no és possible fer-ho amb "Estat".

El poder, en fi, de les paraules... tergiversades?

Quan s'està parlant en català, si es fa d'al·guna cosa cutre es fa en castellà. Això va creant un imaginari... Fins i tot hi ha coses que s'acosten al ridícul, com que, si a segon de batxillerat hi ha una assignatura que es diu Història d'Espanya, en la majoria dels centres s'ha substituït per "Història". Els mateixos alumnes tenen un cert rebuig contra aquesta assignatura. I això, ja ho sabem, ho ha creat el pujolisme des de fa dècades.

I què es pot dir del replegament (a l'Estat, les pàtries, les nacions...?) que s'està plantejant en alguns àmbits de l'esquerra europea?

Des del moment en què es vincula el neoliberalisme amb la globalització s'està creant una deriva ideològica que acaba convergint amb els populismes d'extrema dreta. Allò de la trinxera d'Anguita es podria entendre com a defensa de l'Estat espanyol. Però com que això costa, el replegament es fa, en el cas d'Espanya, cap als nacionalismes perifèrics. La qüestió podria estar a utilitzar una idea de nació vinculada a un Estat de dret per fer front als poders multinacionals del neoliberalisme. És una cosa que no veig clara, però que té cert sentit, en la mesura que ofereix la possibilitat de recórrer, en la seva escala, a la política per solucionar els problemes.

En aquest context, per on li aniria bé caminar a l'esquerra?

Potenciar el que té de comú i universal, i aprendre una mica de la idea liberal de potenciar la individualitat, el dret de les persones a seguir el seu propi camí. Just el contrari de la idea del que és grupal, de la nació al marge i per sobre de les persones. I en relació amb el federalisme, que es planteja com a alternativa als nacionalismes, també caldria fer un esforç d'afirmació. El que no s'acaba dient és, per exemple, que el federalisme no és només una sortida a la falta de poder de les autonomies, sinó que la seva idea bàsica és la lleialtat. Si es parla de federalisme cal parlar d'Espanya.

A més de tot això, l'esquerra no ha anat cedint també tarannà autocrític, coneixements, curiositat..., fins a quedar-se, en alguns casos, reduïda a un simple espectre de si mateixa?

Sí, això és una cosa que ve de lluny, però que s'acusa molt més en un món en mutació permanent. Falta també una actitud més ofensiva, menys resistencial. Amb freqüència, se supedita la lluita de les idees al joc polític, mecanisme reduccionista que acaba retallant el terreny de joc. Per exemple, l'esquerra no té la valentia necessària per plantejar un federalisme que no sigui asimètric. Cal entrar en la qüestió de la igualtat entre territoris federats... Resumint, crec que esquerra i nacionalisme s'han de plantejar com a incompatibles. El projecte de l'esquerra, que ha de despertar afectes, passa per la universalitat, pels ideals de la Revolució francesa. I això passa per tot el que és cultural i l'interculturalisme en el sentit de barreja. Avui dia les identitats culturals de grup no existeixen. Els nacionalismes s'inventen la identitat cultural.